

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

історія виникнення і становлення адвокатури пов'язана з відповідними реформами, які спричинили появу адвокатської професії. впродовж перших п'яти століть у римі не було потреби у судовому красномовстві, оскільки діяв судовий патронат патриціїв, привілеєм яких було знання законів і процесу, і котрі вели справи своїх клієнтів без будь-якої винагороди. З посиленням риму, централізацією правосуддя значно збільшувалася кількість гучних судових процесів, де захист, як і обвинувачення, були незалежні, бо кожен мав право виступати як обвинувач у кримінальному суді.

кримінальний процес здійснювався перед усім народом — на площі, де розглядалися звинувачення у вимаганнях, насильстві, зрадах тощо. отже, адвокати звертали своє слово до величезної кількості присутніх і мали робити це витончено, орієнтуючись на натовп, створюючи певний настрій, застосовуючи риторичні прийоми впливу на тих, хто прийшов на площу висловити своє ставлення до справи, що розглядалася. Зовнішній стороні промови приділялася величезна увага, кожен жест, гра голосу, наголос, емоційність спрямовувалися на те, щоб сподобатися натовпу, переконати його, викликати підтримку. Більшість адвокатів у римі займалися виключно веденням судових справ. адвокатом міг бути кожен, юридичних знань не вимагалось. таким чином, професія адвоката була широко доступною для усіх, хто мав намір досягти популярності, здобути славу громадського діяча. як зазначає Є. в. васьковський: «усі відомі державні діячі, політики, військові риму свого часу були адвокатами, оскільки це був певний шлях до почестей, який вони проходили через виголошення судових промов перед народом, у якого й заручалися довірою надалі.» адвокатський гонорар (гроші, подарунки) був заборонений у римі (Закон Cincia). однак нагорода вимірювалася іншим — визнанням, відомістю, громадськими посадами, багато хто з адвокатів досягав високих громадських посад, продовжуючи адвокатську діяльність.

основу адвокатської професії в римі становило вміння адвокатів складати і проголошувати судові промови, отже, на

перший план висувалося мистецтво «судоговоріння», якому постійно навчалися, пристосовуючи мову для кожного конкретного випадку, не покладаючись на імпровізацію. автентичних текстів судових промов адвокатів риму майже не збереглося. однак, імена відомих юристів, адвокатів викарбувані в історії людства. одним з найвідоміших ораторів, юрисконсультів визнавали катона. він був першим у римі, хто приділив увагу красномовству і досяг у цьому вершин, саме він вперше визначив завдання красномовства, заявивши, що оратор повинен прагнути досконалості в мистецтві і мати на меті тільки загальне благо. катона називали батьком латинського красномовства. вирізнялися блискучі судові оратори красс і антоній, адвокати, для яких не існувало нічого важливішого за їхніх клієнтів. красс був більш відомий як політичний оратор. Гортензій — один з найвідоміших представників римської адвокатури — здобув загальну повагу і визнання. Не було, мабуть, жодної людини, у кого б цей красень, талановитий оратор, який вирізнявся гострим розумом і витонченими манерами, не викликав би захоплення. він першим розпочав застосовувати прийоми побудови промови, методи аналізу доказів, що робило його виступи блискучими, доказовими, особливо впливовими на слухачів. Гортензій був настільки відомим і талановитим оратором, що певний час складав конкуренцію Цицерону.

особливе місце в історії належить видатному оратору, адвокату, письменнику та державному діячу марку тулію Цицерону (106–43 рр. до н. е.). своїми захисними та обвинувальними промовами, літературними творами він захищав ідеали свободи. відомі промови проти Катіліни сприяли попередженню підпалу Риму, а судова промова на захист грецького поета Авла Ліцінія Архія зупинила незаконне позбавлення його громадянських прав. відомими стали його твори — діалоги «Про державу» та незавершений — «Про закони», трактат «Про оратора». Збереглися 58 його промов, в основному судових, 19 трактатів — з риторики та політики, з практичної філософії — «тускуланські бесіди», «Про обов'язки», більш як 800 листів. За висловом Квінтіліана — відомого оратора Риму, з повною справедливістю сучасники проголосили Цицерона царем адвокатури і ім'я його стало навіки синонімом красномовства. Після демосфена у Греції та Цицерона у Римі бурхливий розвиток красномовства поступово став сповільнюватися. однак, в історії адвокатури Риму і Греції залишилися відомі постаті, внесок яких у її розвиток є неоцінним. Пліній молодший, відомий адво-

кат, який виступав майже у всіх відомих процесах того часу, з особливою посвятою виконував свої фахові обов'язки, демонструючи чесність і безкорисливість. Згодом він розчарувався в адвокатській діяльності і відійшов від практики. Пліній молодший був останнім яскравим представником судового красномовства у римі. Його листи було видано, зокрема, у книзі «Письма Плиния младшего», що вийшла друком в Москві у 1984 р. З початком падіння судового красномовства співпадає розвиток римського права, що суттєво вплинуло на адвокатську професію, оскільки гостро виникла необхідність відмовитися від красивих, але часто беззмістовних промов і глибоко оволодіти юридичними знаннями.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що промови адвокатів ставали більш виразними, побудованими не на театральності й ораторських прийомах, а на застосуванні права. адвокатура почала проявлятися більш конкретно.